

DALTONIZAM U NOGOMETU

KAKO UNAPRIJEDITI DOŽIVLJAJ IGRE SVIMA ONIMA NA KOJE UTJEČE OVAJ PROBLEM

'Neka nogomet bude što inkluzivniji'

Naš nacionalni sport otvoren je za sve, neovisno o tome jeste li igrač, trener, sudac, dužnosnik, volonter ili gledatelj. Uzrast, vjera, rasa, spol, invaliditet ili spolna pripadnost ne igraju ulogu. Engleski nogometni savez postoji kako bi omogućio da nogomet bude sport za sve.

Međutim, u nekim slučajevima nije jednostavno pomoći određenoj skupini da sudjeluje u ovom sportu. Jedna od takvih skupina su daltonisti, ili ljudi s poremećajem kolornog vida.

Ukoliko volontirate za određeni klub ili ligu, ovaj je vodič namijenjen tome da vam pomogne u uvođenju i integraciji daltonista u igru, kako bi uživali u svim pozitivnim, cjeloživotnim dobrobitima nogometa.

Budite uvjereni da u tome imate punu potporu Saveza, jer svi mi želimo da ovaj sport bude što je moguće inkluzivniji.

Martin Glenn | Predsjednik Engleskog nogometnog saveza

SVRHA OVOG VODIČA JEST:

- 1. Podići svijest i razumijevanje o ovom problemu kod svih djelatnika u engleskom nogometu.**
- 2. Istaknuti stvarna životna iskustva daltonista koji gledaju i igraju nogomet.**
- 3. Predložiti pomake koji bi omogućili daltonistima potpuno uživanje i sudjelovanje u našem nacionalnom sportu.**

1. DALTONIZAM – OSNOVNA PITANJA

8-21

ŠTO JE DALTONIZAM?	8
ŠTO UZROKUJE DALTONIZAM?	9
KOGA POGAĐA DALTONIZAM?	10
POSTOJE LI RAZLIČITE VRSTE DALTONIZMA?	11
ŠTO VIDE DALTONISTI?	12
KAKO DALTONISTI MOGU VIDJETI RAZLICITE BOJE?	14
ZAŠTO JE MEĐU MUŠKARCIMA VIŠE DALTONISTA NEGO MEĐU ŽENAMA?	18
ZAŠTO JE MEĐU BIJELCIMA VIŠE DALTONISTA NEGO MEĐU PRIPADNICIMA DRUGIH RASA?	19
TKO SVE MOŽE BITI POGOĐEN DALTONIZMOM?	19
ZAŠTO NEKI LJUDI NE SHVAĆAJU DA SU DALTONISTI?	19
KOJI SU GLAVNI PROBLEMI U VEZI S DALTONIZMOM U NOGOMETU?	20
ŠTO KAŽE ZAKON?	20
KOJE IZRAZE UPOTREBLJAVATI?	21

2. KAKO NEDOSTATAK SVIJEŠTI O DALTONIZMU ŠTETI DALTONISTIMA, ALI I NOGOMETU

22-23

3. SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA

24-65

3.1 KONFLIKTI BOJA OPREME	26
• Preporučene kombinacije	38
• Boje gaćica i čarapa	42
• Slična boja dresova i terena	44
• Kako izbjeći sličnost boja dresova	46

3.2 RAZLIKOVANJE BOJA OPREME	47
• Kako pravilno odabrati opremu	48
3.3 SNALAŽENJE	62
• Ukratko o snalaženju	64
3.4 PROBLEMI S DIZAJNOM	64
• Ukratko o dizajnu	65

4. KAKO PRUŽITI POTPORU SVIMA, BEZ OBZIRA NA ULOGU U NOGOMETU **66-75**

4.1 SVI IGRAČI	66
4.2 DJECA I MLAĐI IGRAČI	67
4.3 NOGOMETNI MENADŽERI/TRENERI/DUŽNOSNICI	72
4.4 NAVIJAČI	72
4.5 ZAŠTITARI	74
4.6 OSOBLJE/ADMINISTRACIJA	74
4.7 OSTALI DIONICI	74

5. DODATNI MATERIJALI **76-77**

‘Krajnje je vrijeme da progovorimo o ovom problemu’

Sudjelujući na UEFA-inoj radionici o društvenoj odgovornosti Het-trik spoznao sam razmjere problema s kojima se suočavaju daltonisti. Iskreno ću reći – o ovom problemu davno smo trebali progovoriti.

S obzirom na broj ljudi za koje znamo da se suočavaju s ovim problemom, možemo pretpostaviti da postoje milijuni ljudi koji su izgubljeni za ovaj sport, ili u njemu ne uživaju onoliko koliko bi mogli. Nije samo riječ o milijunima navijača – tu su i igrači, suci i treneri.

Kako bismo ovaj sport učinili inkluzivnijim, moramo to promijeniti. UEFA stoga u potpunosti podržava rad Engleskog nogometnog saveza na ovom polju, te ga namjeravamo koristiti kao putokaz za preostala 54 europska saveza.

Peter Gilliéron | Predsjednik UEFA-inog Odbora za fair play i društvenu odgovornost

‘Imamo odgovornost suočiti se ovim pitanjem’

Tek u posljednjih par godina tehnologija nam je omogućila da vidimo svijet kroz oči daltonista. Sada kad uistinu možemo 'vidjeti' probleme i shvatiti da su daltonisti među igračima, navijačima i drugim sudionicima igre bili nehotično diskriminirani, imamo obvezu progovoriti o ovom problemu.

Ako to ne učinimo, isključivanje pojedinaca iz nogometa će se nastaviti. Već na početku karijere djeca će biti obeshrabrena činjenicom da ne mogu pratiti upute na treningu niti prepoznati suigrače. K tome, klubovi će imati financijske posljedice ako navijači prestanu pratiti TV prijenose utakmica ili ako im kupnja karata na internetu postane preveliki problem.

Kathryn Albany-Ward
Osnivačica organizacije Colour Blind Awareness

‘Statistički gledano, u svakoj muškoj momčadi nalazi se barem jedan daltonist’

Urođeni daltonizam jedan je od najčešćih genetskih poremećaja na svijetu. Pogađa jednu od 12 muških osoba, što znači da se u svakoj muškoj momčadi nalazi barem jedan daltonist. U žena se ovaj poremećaj rjeđe pojavljuje, no problemi daltonista su isti, bez obzira na spol.

U potpunosti podržavam trud Nogometnog saveza da svima u nogometu pomogne i pruži potporu kad je riječ o daltonizmu.

Dr Marisa Rodriguez-Carmona
Odjel za optometriju i znanost vida, Medicinski fakultet Sveučilišta u Londonu

1. DALTONIZAM – OSNOVNA PITANJA

ŠTO JE DALTONIZAM?

Daltonizam je nesposobnost normalnog opažanja boja. Riječ je o jednom od najčešćih genetskih poremećaja na svijetu. Međutim, svijest o daltonizmu nedovoljno je razvijena, jednako kao i njegovo razumijevanje.

Boje vidimo kroz posebne živčane stanice u oku koje se zovu čunjevi. Posjedujemo tri tipa čunjeva koji upijaju crvenu, plavu ili zelenu svjetlost. Ako ova tri tipa stanica djeluju zajedno, možemo vidjeti cijeli spektar boja. No, u slučaju daltonizma, jedan tip čunjeva ne funkcionira kako treba.

U oko 25% daltonista jedan čunj doslovno ne postoji. Dakle, dok ljudi koji normalno vide boje mogu vidjeti cijeli spektar, daltonisti vide mnogo boja kao jednu.

NORMALAN VID

SIMULACIJA DALTONIZMA

ŠTO UZROKUJE DALTONIZAM?

Medicinski termin za daltonizam jest poremećaj kolornog vida. Obično je riječ o nasljednom stanju koje izaziva pogreška u sekvenciranju gena kromosoma X u DNK-u. No, daltonizam može nastati i kao nuspojava određenih bolesti, poput šećerne bolesti ili multiple skleroze, te kao posljedica uzimanja određenih droga i lijekova.

KOGA POGAĐA DALTONIZAM?

Oko 320 milijuna ljudi na svijetu pati od nekog oblika daltonizma. To je broj koji odgovara broju stanovnika SAD-a.

U Ujedinjenoj Kraljevini oko tri milijuna ljudi su daltonisti. Drugim riječima, tolika masa mogla bi ispuniti tribine Wembleyja više od 30 puta. Na ispunjenom Wembleyju, barem 5.500 gledatelja su daltonisti.

Statistički gledano, oko **5.500 posjetitelja** ispunjenog Wembleyja su daltonisti. To odgovara broju posjetitelja na označenom prostoru na slici desno.

POSTOJE LI RAZLIČITE VRSTE DALTONIZMA?

Da. Postoje tri osnovne vrste poremećaja kolornog vida. Razlikuju se po intenzitetu.

- **Protanopija i protanomaliya:** poremećaji prepoznavanja crvene boje.
 - **Protanopija** je težak poremećaj, koji se javlja kad nedostaju čunjevi za prepoznavanje crvene boje;
 - **Protanomaliya** je manje težak poremećaj, gdje čunjevi za prepoznavanje crvene boje postoje, no ne funkcioniraju normalno.
- **Deutanopija i deutanomaliya:** poremećaji prepoznavanja zelene boje.
 - **Deutanopija** je težak poremećaj, koji se javlja kad nedostaju čunjevi za prepoznavanje zelene boje;
 - **Deutanomaliya** je manje težak poremećaj, gdje čunjevi za prepoznavanje zelene boje postoje, no ne funkcioniraju normalno.
- **Tritanopija i tritanomaliya:** poremećaji prepoznavanja plave/žute boje.
 - **Tritanopija** je težak poremećaj, koji se javlja kad nedostaju čunjevi za prepoznavanje plave boje;
 - **Tritanomaliya** je manje težak poremećaj, gdje čunjevi za prepoznavanje plave boje postoje, no ne funkcioniraju normalno.

Poremećaji prepoznavanja crvene i zelene boje su nasljedni i vrlo česti. Međutim, poremećaj prepoznavanja plave boje i potpuno sljepilo (ili monokromatizam, gdje ljudi mogu vidjeti samo sivu nijansu) su izuzetno rijetki.

Stečeni daltonizam češće pogađa poremećaje vida plave/žute boje i u nekim slučajevima može se popraviti. Ne postoji lijek za stečeni daltonizam.

ŠTO VIDE DALTONISTI?

Vid daltonista ovisi o vrsti i težini poremećaja. Svi daltonisti ne vide boje jednako. Neki ljudi koji pate od tog poremećaja kažu kako im on ne stvara veće probleme u svakodnevnom životu. Oni koji pate od težeg oblika poremećaja svakodnevno se susreću s poteškoćama.

Većina ljudi smatra da daltonisti miješaju SAMO crvenu i zelenu boju. Ovo je mit. Probleme često stvaraju i mnoge druge kombinacije boja. Neke nijanse crvene i zelene moguće je pomiješati, dok se druge može lako razlikovati.

Daltonistima je najteže razlikovati između nijansi:

- crvene/zelene/smeđe/žute/narančaste i
- plave/ljubičaste/tamno ružičaste.

No, problem mogu stvarati i druge kombinacije boja. Primjerice, netko tko pati od daltonizma teško će pročitati crni tekst na crvenoj pozadini.

NORMALAN VID

DALTONIZAM – OSNOVNA PITANJA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

Obratite pozornost na to kako daltonisti ne mogu vidjeti pravi efekt duginih boja na znamenitom luku iznad stadiona Wembley.

KAKO DALTONISTI MOGU VIDJETI RAZLIČITE BOJE?

Odgovor na pitanje daju lopte različitih boja koje vidite na slici.

Simulacija poremećaja vida crvene/ zelene boje (donja slika) pokazuje kako većina lopti različitih boja (gornja slika) djeluje tamnozeleno. No, obratite pozornost na to kako žute i plave djeluju drukčije, a to je zato što većina daltonista koji imaju poteškoće s crvenom/zelenom bojom lako prepoznaju plavu i žutu.

DALTONIZAM – OSNOVNA PITANJA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Patim od poremećaja prepoznavanja crvene/zelene boje, koji mi stvara različite vrste poteškoća. Ne mogu zaključiti koliko je zrela banana. Crvenokosa osoba izgleda mi kao osoba smeđe ili plave kose. Kad kuham, nikad ne mogu biti siguran da je jelo gotovo. Ne mogu postati pilot. Nije da sam to planirao biti u životu, ali bilo bi lijepo imati i tu opciju. Ponekad, kad saznam koje je neki predmet uistinu boje, osjećam da se cijeli život zavaravam. Primjerice, tek nedavno sam saznao da je Kip slobode zelene boje, a maslac od kikirikija nije. Čekam još samo da mi netko kaže da crveno vino nije crno.

Ipak, ovo nisu toliko veliki problemi. Na koncu, ne smeta mi da pojedem bananu koji dan ranije, i u većini situacija dobro se snalazim. Ali kad je riječ o nečemu što ozbiljnije doživljavam u životu, poput nogometa, teško je ne žaliti se.

Igranje: nogomet je momčadski sport, i igrači često nose markere kako bi se lakše prepoznali. Međutim, užasna je ideja da ti markeri budu crvene ili žute boje nasuprot zelenih.

Zbog ovog problema nisam mogao sudjelovati u prvoj fazi svoje trenerske škole. Bilo bi vjerojatno dobro izbjegavati i ljubičastu boju. Mnogim ljudima koji ne razlikuju crvenu i zelenu ljubičasta naprosto izgleda kao plava. Ja čak ne vjerujem da ljubičasta uopće postoji.

Odlasci na utakmice: kad kupujem kartu za nogometnu utakmicu i odabirem mjesta, ponekad ne mogu odrediti koja mjesta su zauzeta, jer na mnogim web stranicama za prodaju ulaznica zauzeta mjesta su crvene boje, dok ona koja ja odaberem budu obojana zeleno (ili možda narančasto?). Naravno, isti problem imam i s mnogim drugim događajima za koje se prodaju ulaznice.

Gledanje utakmica: zahvaljujući brzom tehnološkom razvoju, prijenosi utakmica na televiziji su sjajan doživljaj. Većinu slobodnog vremena provodim gledajući ih. No, kad dresovi imaju sličnu boju, to značajno otežava praćenje. Sjećam se utakmice Švicarske i Toga na Svjetskom prvenstvu 2006, kad su Švicarci imali crvene dresove, a Togo zelene, iste boje kao i travnjak. Još je teže pratiti kad igrači trče za loptom.

DALTONIZAM – OSNOVNA PITANJA (nastavlja se)

Danas, više od deset godina kasnije, kad većina ekipa ima tri kompleta dresova takvi se slučajevi ne bi trebali događati. No, ove sezone primijetio sam više konflikta boja nego ikad prije. Primjerice, ne razumijem zašto je Manchester City protiv tradicionalno crveno-plave Barcelone izašao u svom trećem, narančasto – ljubičastom kompletu. Iako ovo nije bilo toliko loše kao u slučaju Liverpoola i Ludogoreca, gdje su crveni igrali protiv zelenih, svejedno je za mene bilo zbunjujuće.

Srećom po mene, ne patim od najtežeg oblika daltonizma i siguran sam da postoje mnogi navijači koji su imali, te i dalje imaju lošija iskustva. Nadam se da podizanjem svijesti o ovom problemu i uz pravilne savjete možemo učiniti da svi više uživaju u nogometu.

Yeon Sik – djelatnik Engleskog nogometnog saveza i ljubitelj nogometa

NORMALAN VID

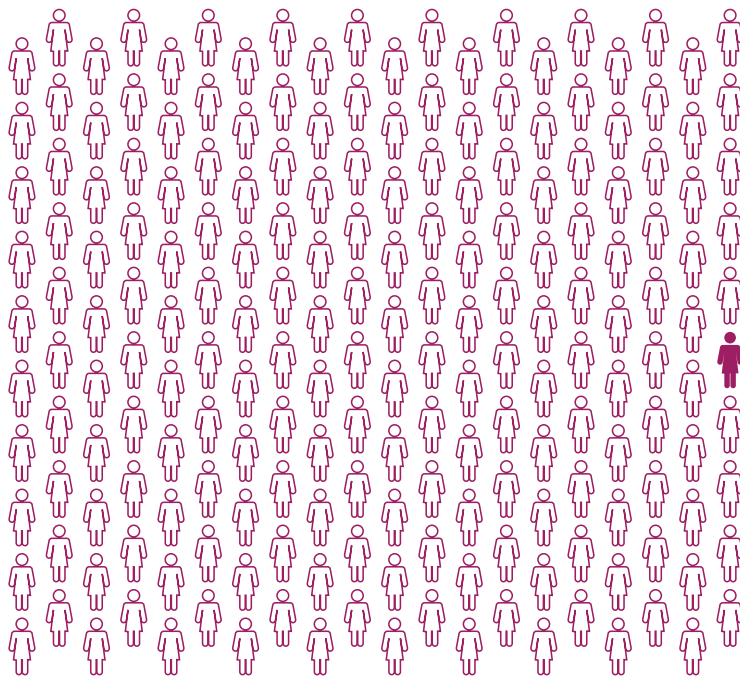

SIMULACIJA DALTONIZMA

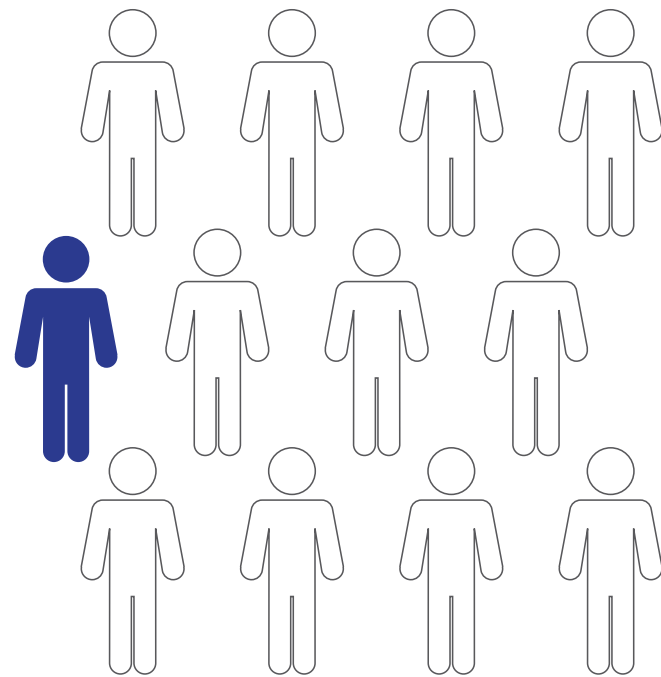
ZAŠTO JE MEĐU MUŠKARCIMA VIŠE DALTONISTA NEGO MEĐU ŽENAMA?

Otprilike jedan od dvanaest muškaraca (8%) naslijedi poremećaj prepoznavanja crvene/zelene boje, dok je kod žena ta brojka tek 1 od 200 (0,5%). Daltonizam je vrlo čest kod muškaraca jer se prenosi putem X kromosoma. Muškarci imaju samo jedan X kromosom, dok žene imaju dva. Da bi žena bila daltonistica, mora naslijediti poremećaj na oba X kromosoma.

1 OD 200 ŽENA

1 OD 12 MUŠKARACA

DALTONIZAM – OSNOVNA PITANJA (nastavlja se)

ZAŠTO JE MEĐU BIJELCIMA VIŠE DALTONISTA NEGO MEĐU PRIPADNICIMA DRUGIH RASA?

Daltonizam je povezan s etničkim porijeklom, a veća opasnost od ovog poremećaja prijeti bijelcima sjevernoameričkog i europskog porijekla. Još uvijek nije u potpunosti jasno zašto je tomu tako. Od ovog poremećaja najugroženiji su bijelci (jedan od 10), dok najmanja opasnost prijeti osobama iz subsaharske Afrike.

TKO SVE MOŽE BITI POGOĐEN DALTONIZMOM?

Daltonizmom može biti pogođen bilo tko povezan s nogometom. To obuhvaća gledatelje, igrače (bez obzira na to koliko su kvalitetni), menadžment, trenere, suce, službeno osoblje i zaposlenike. U uobičajenoj postavi od 25 igrača, statistički dva igrača pate od daltonizma, a mnogi daltonisti nalaze se i među onima koji čitaju ovaj vodič.

ZAŠTO NEKI LJUDI NE SHVAĆAJU DA SU DALTONISTI?

Daltonizam ne utječe na općenitu sposobnost vida. Iako vide manje boja, daltonisti obično imaju podjednako fokusiran vid, no budući da nisu nikad doživjeli iskustvo normalnog vida, nisu niti svjesni koliko vizualnih informacija propuštaju. To znači da možda nisu niti svjesni da ne vide boje onako kao ostali. Ljudi s teškim oblikom daltonizma češće su svjesni da pate od tog poremećaja, no možda im to stanje nikad nije medicinski dijagnosticirano. Ljudi s težim poremećajem najčešće smatraju da pate od blažeg oblika daltonizma.

Što su stariji, ljudi sve više uče tehnike koje im pomažu u razumijevanju boja. Što je blaži poremećaj, osoba će se suočavati s manje svakodnevnih poteškoća. Ponekad će daltonisti u razgovoru pokušati ublažiti utjecaj poremećaja, kako bi se zaštitili od moguće diskriminacije. Daltonisti najčešće nisu svjesni da postoje različite vrste i težine poremećaja, te da drugi ljudi koji pate od daltonizma mogu imati drukčija iskustva.

KOJI SU GLAVNI PROBLEMI U VEZI S DALTONIZMOM U NOGOMETU?

- **Konflikt boje dresova s**
 - drugim igračima (npr. igračima oba tima izvan terena) i/ili
 - vratarima i/ili
 - sucima i delegatima i/ili
 - terenom;
- **Oprema** – konflikt boja dresova s loptama, čunjevima na treningu, markerima, oznakama taktičkih linija
- **Na stadionima/terenima** – prostorije/snalaženje/sigurnosne oznake/vrsta rasvjete;
- **Pristup informacijama** – digitalne platforme/kupnja karata/brošure o utakmicama
- **TV prijenosi** – nepristupačna grafika/udaljeni kutovi kamere.

ŠTO KAŽE ZAKON?

Prema britanskom Zakonu o jednakosti iz 2010., osoba se smatra osobom s invaliditetom ako posjeduje fizičku ili psihičku prepreku koja ju značajno i trajno onemogućava u obavljanju svakodnevnih aktivnosti.

Iako vladin Ured za jednakost priznaje da je daltonizam vrsta invaliditeta, on nije konkretno naveden u spomenutom zakonu. Međutim, Engleski nogometni savez je od vodećeg stručnjaka u ovom području dobio potvrdu da se daltonizam treba smatrati oblikom invaliditeta sukladno navedenom zakonu.

Stoga, bilo koji klub koji ne smatra ovaj poremećaj oblikom invaliditeta u smislu Zakona o jednakosti iz 2010. čini to na vlastitu odgovornost.

DALTONIZAM – OSNOVNA PITANJA (nastavlja se)

KOJE IZRAZE UPOTREBLJAVATI?

Kao što smo već spomenuli, medicinski termin za daltonizam jest **poremećaj kolornog vida**. Većina ljudi, međutim, nisu svjesni ovoga, bez obzira na to jesu li daltonisti ili ne.

Daltonisti će obično reći da su – **daltonisti**. Većina njih čak ne zna ni od kojeg oblika daltonizma pati, te će reći da pate od **poremećaja vida crvene/ zelene boje**.

Neki od njih točno znaju od koje vrste poremećaja pate te će ga tako i nazvati. Reći će „patim od protanopije/deutanopije/tritanopije“, no najvjerojatnije će prvo istaknuti da su daltonisti. Ovu stručniju terminologiju daltonisti najčešće koriste u međusobnim razgovorima.

Neki ljudi koji pate od daltonizma ne vole kad ih se naziva daltonistima ili „slijepima na boje“. Ako vam oni sami sugeriraju upotrebu određenih izraza, pridržavajte se toga. Ne upotrebljavajte medicinske termine, osim ako ih dobro razumijete.

UKRATKO

- Daltonizam je poremećaj normalnog doživljaja boja. Riječ je o jednom od najčešćih genetskih poremećaja na svijetu.
- Ne možete prepoznati daltonista gledajući u njega, daltonizam se naziva „skrivenim invaliditetom“
- Osobe koje pate od daltonizma možda toga nisu ni svjesne, jer velikom broju daltonista, kako djece, tako i odraslih, taj poremećaj vida nikad nije niti dijagnosticiran.
- Daltonizam može negativno utjecati na bilo koga u nogometu, bez obzira sudjeluje li aktivno ili kao gledatelj.

2. KAKO NEDOSTATAK SVIJESTI O DALTONIZMU ŠTETI DALTONISTIMA, ALI I NOGOMETU

Riječ „diskriminacija“ najčešće se koristi u kontekstu rasne ili rodne diskriminacije. Ona zapravo obuhvaća bilo kakav odnos utemeljen na predrasudama ili nepravdi zbog činjenice da je netko „drukčiji“.

Ključni uzrok diskriminacije često je nedostatak svijesti o problemu. U slučaju daltonizma, on se ogleda u činjenici da malo tko uzima u obzir potrebe daltonista. Prema njima se često nenamjerno odnosimo nepravedno.

No, bez obzira na to, ako im, čak i nehotično, uskraćujemo pravo na ravnopravnost na temelju „različitosti“ i dalje je riječ o diskriminaciji.

Navest ćemo dva primjera diskriminacije ili nanošenja štete daltonistima u nogometu:

- **Nesmotren odabir boja:**

Na primjer, pri biranju boja za:

- o dresove, lopte i opremu za igru;
- o dizajn web-stranica;
- o informacije/mape na ulaznicama itd.

- **Ismijavanje:**

Ismijavanje daltonista, posebno na društvenim mrežama i događajima uživo. Primjerice, kad neka momčad objavi novi dizajn dresova, ili sudac donese odluku koja se ne sviđa gledateljima, komentari poput „Ovaj dres je dizajnirao četverogodišnji daltonist“, ili „Halo, sudac, jesi li ti daltonist“, mogu zvučati uvredljivo. Ovakvi komentari osobito ugrožavaju djecu koja gledaju utakmice na stadionima.

A evo dva primjera kako najčešće reagiraju daltonisti:

- **Ustručavaju se zauzeti za sebe:**

Daltonisti nisu uvijek u stanju shvatiti razmjere onog što propuštaju, i ne vole se smatrati osobama s invaliditetom. Ovo ujedno znači da se neće zauzeti za sebe. Do pojave društvenih mreža nisu imali mjesto za pražnjenje frustracija. Stoga društvo uglavnom nije svjesno da im je potrebna potpora.

- **Strah od priznanja:**

Daltonisti među igračima i zaposlenicima klubova misle da će ih smatrati manje sposobnima za svoj posao ako priznaju da su daltonisti. To dovodi da često odbijaju priznati problem svojim nadređenima. Ovo je potpuno razumljivo, i ukoliko ne poduzmemo nešto da im pružimo potporu, takva situacija će se nastaviti. Događa se da daltonisti među klupskim osobljem koji nemaju ogovarajuću podršku pogrešno interpretiraju podatke ili naprave pogreške pri usmjeravanju gledatelja, što može ugroziti zaposlenike, ali i imati negativne posljedice po rezultate kluba.

Sve se to nadovezuje na rasprostranjenu percepciju da je daltonizam tek manja neugodnost, što znači da ne shvaćamo ozbiljno potrebe daltonista.

Ovo dovodi do produbljivanja diskriminacije i negativnih posljedica po sve. Primjerice:

- Gubitak prihoda: loša informiranost o broju ljudi koje pogađa ovaj problem dovodi do toga da tvrtke propuštaju priliku predstaviti svoje proizvode daltonistima, i tako gube prihod. Ako i dalje bude dolazilo do konflikta boja dresova, daltonisti neće pratiti TV prijenose, pa će i oglašivači izgubiti pristup toj publici.
- „Pogreške“ koje ne prestaju: sponzori se često miješaju u boje dresova i klupske opreme, a da nisu svjesni koliko nepristupačne one mogu biti. Bez svijesti i obuke o daltonizmu, daltonisti među igračima i dalje će biti diskriminirani.

UKRATKO

- Hotimice ili ne, ako nekom uskraćujemo ravnopravnost temeljem daltonizma, riječ je o diskriminaciji.
- Nisu samo daltonisti oštećeni, već cijeli nogomet. S obzirom da je daltonizmom pogođeno 5% stanovništva, naš nacionalni sport mogao bi izgubiti na tisuće sudionika.

3. SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA

U ovom poglavlju navedeni su najčešći problemi s kojima se daltonisti suočavaju u nogometu, te prijedlozi kako ih riješiti.

3.1 KONFLIKTI BOJA OPREME

(bilo među protivnicima,
bilo u odnosu na teren)

3.2 RAZLIKOVANJE BOJA OPREME

3.3 SNALAŽENJE

3.4 PROBLEMI S DIZAJNOM

Osobe koje pate od daltonizma u nekim će situacijama vezanima za nogomet nužno biti suočene s preprekama.

Bilo da je riječ o profesionalnim ili amaterskim klubovima, svi mogu poduzeti određene korake kako bi daltonistima olakšali pristup nogometu, bez obzira je li riječ o igračima, trenerima ili gledateljima.

Sve te aktivnosti trebaju osigurati daltonistima da uživaju u nogometu jednako kao i osobe normalnog vida.

Obratite pozornost na to kako daltonisti slično vide crvenu i zelenu boju.

3.1 KONFLIKTI BOJA OPREME

Ovo je najveći problem za daltoniste u nogometu. U sezoni 2015./16. na svim razinama nogometa, od amaterskog do elitnih europskih natjecanja, dolazilo je do ovakvih situacija.

Ukratko, riječ je o problemu na razini cijelog sporta.

Konflikt boja opreme među protivnicima

Nije samo problem kad su dresovi protivnika u međusobnom sukobu. Boja opreme može škoditi na način da je za promatrače daltoniste previše slična boji travnjaka, te opremama vratara, sudaca i delegata.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Veliki dio mog života obilježen je daltonizmom, koji me prati još od djetinjstva, kad tog poremećaja nisam bio niti svjestan. Kad bih u osnovnoj školi davao netočne odgovore na jednostavna pitanja, učitelji su mislili da ih „zafrkavam“ ili da se „pravim blesav“. Znao sam prepoznati osnovne boje, no mučio sam se s nijansama i pomiješanim bojama.

Kao nogometni sudac, bilo je situacija kad bih zamolio momčadi da promijene dresove zbog konflikta boja. Znali su me kritizirati, jer su drugi ljudi jasno raspoznavali razlike. No, jednom prilikom jedan mi se igrač zahvalio, jer je i on patio od istog problema.

Smatram da u mom poslu nisu svjesni ovih poteškoća, budući da u prezentacijama često ističu važne stvari crvenom ili nekim drugim bojama, a tu razliku ljudi poput mene ne mogu uočiti.

Što se osobnih poteškoća tiče, teško mi je odabrati odgovarajuću odjeću, osobito kad treba kombinirati majice i kravate.

Umjesto skretanja pozornosti na daltonizam, što može dovesti do osjećaja da je riječ o slabosti, lakše je naučiti živjeti s njim. Najbolji način za to jest zamoliti one oko sebe da vam skrenu pozornost na razlike.

Mark – sudac Engleskog nogometnog saveza (54)

Kombinacije opreme koje daltonistima izazivaju najveće poteškoće u praćenju su između ostalog sljedeće:

- crvena protiv crne
- crvena protiv zelene protiv narančaste
- svijetlozelena protiv žute
- bijela protiv pastelnih boja
- plava protiv tamnoljubičaste/ružičaste

CRVENA PROTIV CRNE

(s prugama/uzorkom)

Pogledajte koliko su slične kombinacije boja na slici prikazanoj na sljedećoj strani.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

CRVENA PROTIV ZELENE PROTIV NARANČASTE

Ovdje većinu problema stvaraju
jednobojni dresovi.

NORMALAN VID

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Crvena i zelena naprosto ne idu sa zelenom bojom travnjaka i točka. Volio bih kad nitko nikad ne bi nosio potpuno crvene ili potpuno zelene dresove, jer ne mogu prepoznati niti jednog igrača. Utkmice u kojima igraju crveni i zeleni izgledaju mi grozno, kao gomila glava i kopački koje skakuću po terenu.

Nedavno sam na TV-u gledao utakmicu u kojoj je jedna momčad imala svijetlozelene dresove, a druga dresove s uzorkom. U širokom kadru svi su mi igrači izgledali kao da nose bijele dresove.

Marcus, amaterski igrač, navijač Evertona (8)

SVIJETLO ZELENA PROTIV ŽUTE

Ovdje sve ovisi o nijansi zelene. Primjerice, čest je problem da vratar nosi svijetlozeleni dres, dok su igrači iste momčadi u žutim dresovima. Ovakav primjer možete vidjeti na fotografijama u nastavku.

NORMALAN VID

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

BIJELA PROTIV PASTELNIH BOJA

Bijela boja daltonistima je vrlo slična većini pastelnih boja, poput blijedoplave, blijedoružičaste, blijedozelene, sive ili srebrne.

NORMALAN VID

SIMULACIJA DALTONIZMA

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

PLAVA PROTIV LJUBIČASTE PROTIV TAMNORUŽIČASTE

Narednih pet ilustracija prikazuje problematične kombinacije koje se najčešće pojavljuju. No, postoji još niz sličnih potencijalno problematičnih kombinacija boja.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

Obratite pozornost na sličnost plavih i ljubičastih dresova na ovoj fotografiji. Stoga je bitno jasno naznačiti razliku između ostatka odjevnog kompleta, u čemu pomažu žute gaćice.

Preporučene kombinacije

Kako bi u nogometu mogli uživati svi, kako igrači, tako i gledatelji, važno je razmisliti o boji opreme. To treba učiniti prilikom odabira dresova za novu sezonu, ali i uoči svake pojedinačne utakmice.

Što je više kombinacija boja na jednom dresu, veća je vjerojatnost smetnje. Ovo može predstavljati problem gledateljima, ali i samim igračima, te je potrebno izbjegavati takve situacije što je češće moguće.

Primjerice, kao što vidite na fotografijama, jednostavno je razlikovati plave i bijele komplete.

Druge kombinacije pogodne za daltoniste su:

- bijela protiv crne
- crvena protiv žute
- crna protiv žute
- plava protiv svijetlocrvene
- plava protiv žute

NORMALAN VID

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

Fotografije na ovim stranicama primjer su dobrih kombinacija boja opreme između različitih ekipa. Kao što se jasno vidi, daltonisti mogu jednostavno razlikovati ovakve komplete.

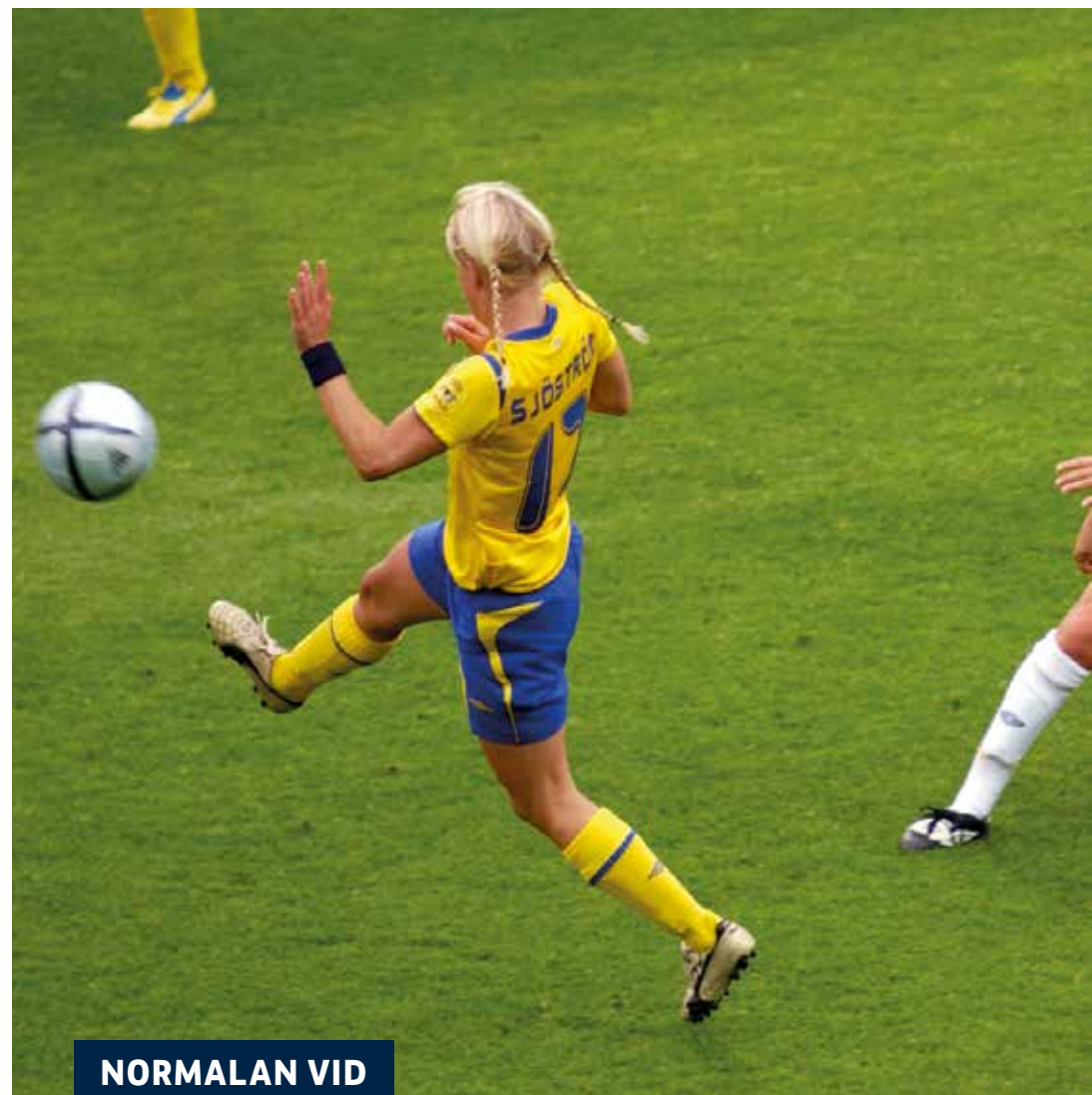
SAŽETAK

Boje dresova:

Treba postojati jasan kontrast između boje dresova obaju momčadi, vratara, sudaca i delegata.

Međutim, ono što izgleda kao jasan kontrast osobi s normalnim vidom (primjerice, crvena nasuprot crne), daltonistu može djelovati potpuno drukčije. Stoga, izbjegavajte problematične kombinacije boja koje smo već spomenuli, te također zapamtite:

- Dres s uzorkom može zakomplicirati stvari – u principu izbjegavajte da obje ekipe imaju iste boje na dresovima, čak iako jedan dres ima samo mali element te boje.
- Ako dresovi imaju uzorke na jednoj strani (npr. crne i bijele pruge na prednjoj strani i bez uzorka na stražnjoj strani), uzmite u obzir mogućnost sukoba boja između obje strane.
- Dresovi s rukavima drukčijih boja mogu stvoriti poteškoće gledateljima koji utakmicu prate s velike udaljenosti, ili kod brzih kadrova ukoliko se utakmica prati na TV-u. Dresove s rukavima drukčijih boja treba tretirati kao dresove s uzorkom.
- Ako su dresovi jednobojni, a ta boja daltonistima zadaje problem u odnosu na boju travnjaka (ako su dresovi u cijelosti zeleni, crveni ili narančasti), razmislite o kombinaciji s bojom snažnijeg kontrasta na ramenima i rukavima (poput bijelih pruga), da vaši igrači mogu biti bolje primijećeni.

NORMALAN VID

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

Kao i na prethodnoj stranici, ove fotografije pokazuju dobre primjere boja opreme, koje daltonisti mogu jasno razlikovati.

Boje gaćica i čarapa:

Boje gaćica i čarapa također igraju ulogu u slaganju jednostavnije kombinacije boja za daltoniste.

Često je jedini način olakšavanja praćenja za daltoniste snažan kontrast između dresova i gaćica, odnosno čarapa.

Od svih navedenih kombinacija, najveći problem nastaje kad obje ekipe nose cijeli komplet u istoj boji, npr. kad su i dres i gaćice i čarape u crvenoj boji naspram potpuno crnog kompleta.

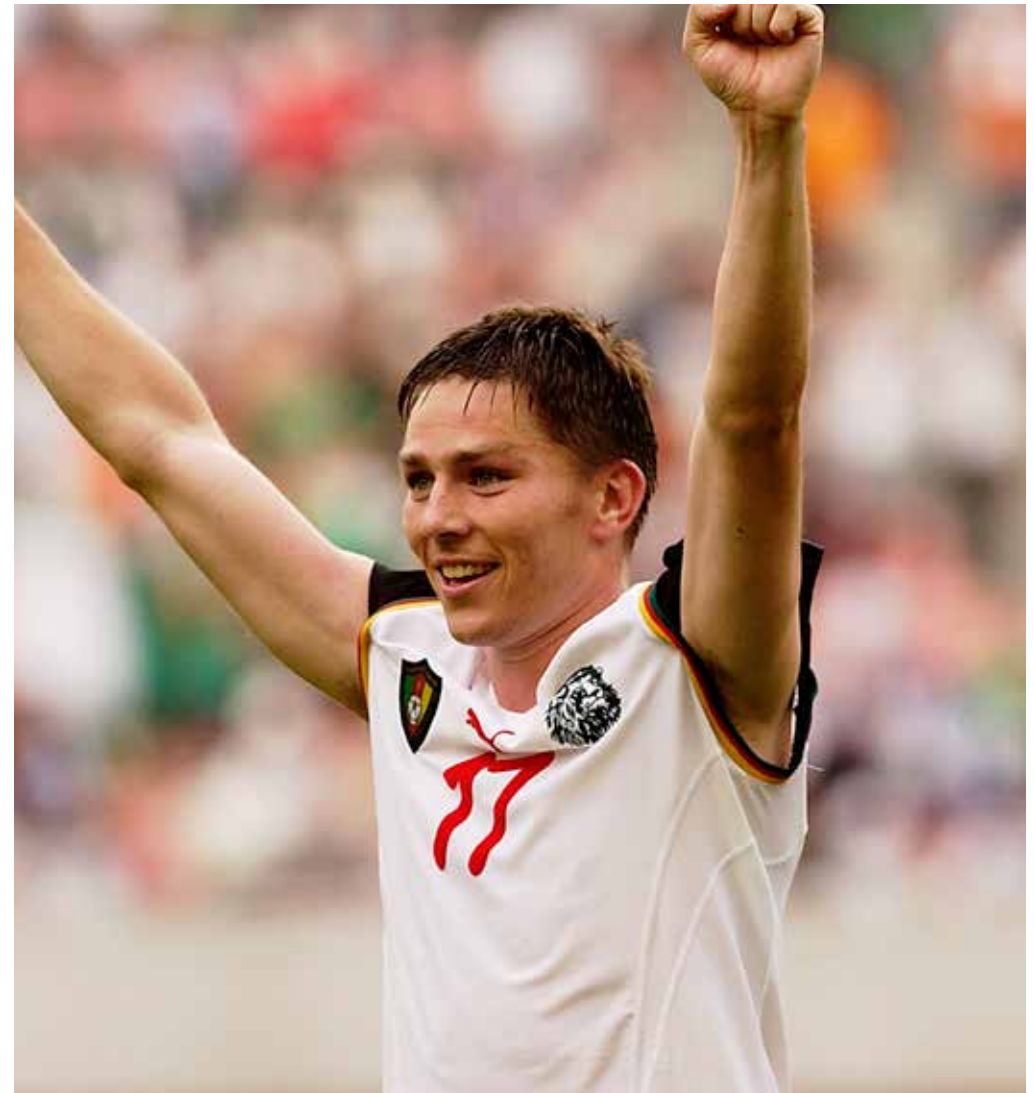
Razlog tome je činjenica da daltonisti, ukoliko ne mogu razlikovati dresove, mogu razlikovati momčadi SAMO po boji gaćica ili čarapa. Ako su i one u konfliktu, ne postoji način da daltonist razlikuje ekipe.

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Sjećam se jedne utakmice kad smo mi nosili crvene, a oni tamnozelene dresove. Tada uopće nisam uspio razlikovati boje. Morao sam se snažno koncentrirati na boju čarapa, jer sam tako lakše razlikovao igrače, i nisam imao drugog izlaza.

Matt Holland, profesionalni nogometaš, bivši internacionalac, danas u mirovini

Slična boja dresova i terena:

Daltonistima je teško razlikovati neke česte boje opreme od boje terena. Posebno je neugodno kad je cijeli komplet u istoj boji. Najproblematičnija oprema cijela u jednoj boji, posebno u TV prijenosu u kadrovima iz daljine, je:

- sve crveno;
- sve zeleno;
- sve narančasto;
- sve sivo;
- sve srebrno/zlatno.

NORMALAN VID

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

Neki jednobojni kompleti (npr. crveni, zeleni ili narančasti), mogu izgledati identično, zbog čega je neke utakmice nemoguće pratiti, kao što vidite na slikama 28 i 29. Pogledate li intervju s poznatim trenerom Larsom Lagerbäckom (koji je također daltonist), možete se uvjeriti kako to izgleda u stvarnom vremenu.

Intervju s Larsom Lagerbäckom

[http://www.uefa.org/
video/videoId=2438340.
html?autoplay=true#latest](http://www.uefa.org/video/videoId=2438340.html?autoplay=true#latest)

Slike na ovoj i prethodnoj stranici prikazuju kako je teško pratiti utakmicu s narančastim dresovima i zelenim travnjakom.

KAKO IZBJEĆI SLIČNOST BOJA DRESOVA

Općenito, izbjegavajte pretjerano kompliciranje s bojama opreme. Ključna stvar je kontrast, no obratite pozornost na sljedeće:

- Boje koje djeluju kao da su u snažnom kontrastu, daltonistima ne moraju tako izgledati.
- Uvijek pokušavajte izbjeći sljedeće kombinacije boja:
 - Crvena protiv crne;
 - Crvena protiv zelene protiv narančaste;
 - Svijetlozelena protiv žute;
 - Narančasta protiv žute;
 - Bijela protiv pastelnih boja;
 - Plava protiv ljubičaste protiv tamnoružičaste.
- Ako je to moguće, neka čarape budu iste boje kao dres ili gaćice, ali ne kao oboje.
- Ako vaš osnovni komplet ima uzorak ili majicu/gaćice različitih boja, neka vaš komplet za gostovanja bude jednobojan, u boji snažnog kontrasta u odnosu na osnovni dres.
- Neka boja vašeg kompleta za gostovanje bude jednostavna za prepoznavanje daltonistima, npr. plava, bijela, žuta.
- Osnovni dres vratara ne bi smio biti u konfliktu s dresom igrača ili bojom terena.
- Rezervni komplet vratara ne bi trebao biti u sukobu s vašim osnovnim kompletom, kompletom za gostovanje, trećim kompletom ili terenom.
- Za amaterske mečeve ili turnire uvijek pripremite dodatni komplet plavih i žutih markera, kako biste izbjegli sukobe boja.
- Poželjne kombinacije dresova za daltoniste su:
 - Bijela protiv crne
 - Crvena protiv žute
 - Crna protiv žute
 - Plava protiv svijetlocrvene
 - Plava protiv žute
- Neki dresovi s uzorkom protiv jednobojskih kombinacija mogu također pomoći daltonistima među navijačima i igračima, pod uvjetom da boje u uzorku nisu u sukobu s bojama dresova protivnika.
- Međutim, treba izbjegavati crvene ili zelene jednobojske komplete, jer je teško razlikovati igrače u odnosu na boju travnjaka.
- Svijetložuta je istaknuta boja, no tamnožuta može izgledati vrlo slično kao boja travnjaka.

3.2 RAZLIKOVANJE BOJA OPREME

Ovo poglavlje uglavnom se odnosi na trenere, ili one koji odabiru opremu za trening.

Statistički je dokazano da u svakoj vašoj ekipi postoji jedan daltonist. Postoji mogućnost da u ženskoj ekipi nema daltonistica, no u protivničkoj momčadi mogla bi biti barem jedna. Otuda, u duhu fair playa, morate pretpostaviti da u svakoj ženskoj ekipi može biti po jedna daltonistica.

Ako daltonisti nemaju odgovarajuću potporu, ne mogu dati sve od sebe, a to može naštetiti kvaliteti igre cijele ekipe.

Ako su boje dresova ili markera slične, opasnost od ozljede veća je za sve igrače. Daltonist može pogriješiti u dodavanju, uklizavanju, pokrivanju protivničkog igrača, položaju čunjeva na treningu itd.

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Ako se igrači brzo kreću, lako se može dogoditi da jako teško razlikujete svoje igrače od protivničkih.

Lars Lagerbäck, trener s međunarodnim iskustvom

KAKO PRAVILNO ODABRATI OPREMU

- **Markeri:**

Odabir prave kombinacije markera od ključne je važnosti, jer jedini razlog nošenja markera jest taj da se ekipe mogu razlikovati. Primijenite ista pravila na markere koja ste primijenili na boje. Najpouzdanije kombinacije su plava protiv žute ili bijele.

- **Lopte:**

Boje mnogih lopti, posebice onih koje se koriste za trening, mogu biti teške za razlikovanje od trave ili umjetnih površina, posebno u pokretu. Ako je to moguće, koristite lopte sa što je većim mogućim udjelom bijele. Izbjegavajte jednoboje narančaste, zelene, crvene i ružičaste lopte, osim ukoliko ste utvrdili da svi vaši igrači mogu razlikovati takve lopte od podloge.

- **Čunjevi za trening:**

Izbjegavajte crvene, zelene, narančaste, ružičaste i tamnosive čunjeve na travi/umjetnim podlogama. Ove boje mogu „nestati“ na zelenoj ili smeđoj podlozi. Najbolje boje su plava, bijela i svijetložuta.

- **Oznake linija:**

Jedina „pouzdana“ boja za oznake linija na travnjaku ili umjetnim podlogama je bijela. Neke druge boje poput žute i plave mogu također biti vidljive. Vidljivost boje od strane daltonista ovisi o kontrastu oznake linija i boje terena. I rasvjeta može igrati određenu ulogu.

- **Trening „u učionici“:**

Korištenje različitih boja na bijeloj ploči ili grafika u boji može zbuniti igrače. Prvenstveno koristite plave ili crne olovke na bijeloj površini, te izbjegavajte crvene olovke u kontrastu s crnom, zelenom ili narančastom. Ako trebate koristiti više boja, pokušajte naći druge načine naglašavanja, primjerice, korištenjem različitih oblika, podvlačenjem, zaokruživanjem itd.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

NORMALAN VID

SIMULACIJA DALTONIZMA

Primijetite kako crvena oznaka linije „nestaje“ na slici desno.

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Treneri su uvijek vodili računa da nam na treningu ne dijele markere koji su meni djelovali slično. Najgori su bili narančasti i zeleni, jer su mi izgledali potpuno identično.

Matt Holland,
profesionalni igrač
u mirovini i bivši
internacionalac

Markeri: markere različitih
boja na slici prikazanoj na
sljedećoj stranici daltonist
doslovce ne može razlikovati.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Nekad mi je teško igrati nogomet, jer naši dresovi izgledaju kao protivnički. Moja momčad ima narančaste dresove. Kad treniramo u zatvorenom prostoru, ne mogu dobro vidjeti čunjeve osim ako nisu plavi, bijeli ili žuti.

Marcus, 8

Oznake linija: za trening u zatvorenom/igru pet-na-pet itd. Različite boje mogu stvoriti probleme ovisno o boji podloge, te oznakama koje se koriste za druge spotove, npr. košarku.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Matthew je trenirao s ogrankom Centra za razvoj igrača Ipswich u nama najbližem gradu, Bury St Edmundsu. Oni su znali za njegov daltonizam, i uvijek su pazili da čunjevi ne budu crveni niti zeleni ako se trenira na travi.

Skupina s kojom je trenirao pozvana je u Portman Road, kako bi igrala protiv drugih skupina koje treniraju u istom centru. Podloga je bila zelene boje, a sve linije označene crveno ili zeleno. Kad sam trenerima (koji nisu bili njegovi uobičajeni treneri) skrenula pozornost na to, ustanovili su da im u liječničkom kartonu piše da je daltonist, no nisu znali da to znači da su boje linija problem.

Jedino rješenje kojega su se mogli dosjetiti je da duž linija postave čunjeve. No, kako čunjeve nije bilo moguće staviti na teren, već samo sa strane, moj sin nije mogao vidjeti linije na terenu. Zbog toga se jako iznervirao, i osjećao se glupo.

Čunjevi su zlo. Na većini mjesta prvo stave crvene i zelene, pa tek onda pitaju Matthewa vidi li ih. On to ne zna, jer ne zna što treba vidjeti!

Nedavno smo se suočili s problemom boja kompleta. Matthew je prošle godine promijenio ekipu, dresovi su im jantarne boje. Mnoge druge ekipe u ligi imaju različite

nijanse žute i narančaste, i sve su mu slične. No on to ne želi priznati, jer s 13 godina zbilja ne želi da ga ostali smatraju drukčijim.

Njegov trener je svjestan problema i trudi se, no niti on ne može znati kako je to. Druge ekipe nikad ne nose markere, no naši ih sad moraju nositi na svim utakmicama gdje je moguća sličnost boja za daltoniste. Na jednoj utakmici sa sucem se pokušao raspraviti problem, no on je zaključio da su jantarna i narančasta boja, koju su nosili protivnici, dovoljno različite i nije bilo promjene boja.

Pred kraj te utakmice Matthew je izašao s terena u suzama. Tek nakon nekoliko sati skupio mi je snage reći da je plakao zbog toga što je dodao loptu dječaku za kog je mislio da je suigrač, no zapravo je bio igrač protivničke ekipe, pa se ponovno osjećao glupo.

Njemu je najvažnije da ga nitko ne doživljava drukčijim. Radije bi da ga izvedu iz igre, ili dao loptu protivniku, nego izašao pred 21 mladića i priznao da ima problem. A kad ja govorim ljudima o tome, jako se ljuti!

Ellen, majka 13-godišnjeg daltonista Matthewa

Nogometne lopte: lopte s malo ili bez bijele boje teško je razlikovati u odnosu na travu ili umjetne podloge.

NORMALAN VID

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Mrzim kad je lopta neke glupe boje poput ružičaste ili svijetlozelene, pa je ne mogu vidjeti.

Marcus, 8

Čunjevi: crveni i narančasti čunjevi na ovoj slici stapaju se s bojom travnjaka, kao što vidite na slici prikazanoj na sljedećoj stranici.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

Ova kombinacija boja markera je dobra jer je crvena tamna, a zelena vrlo jarka, skoro žuta boja. To znači da postoji snažan kontrast, čak i za daltoniste.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

NORMALAN VID

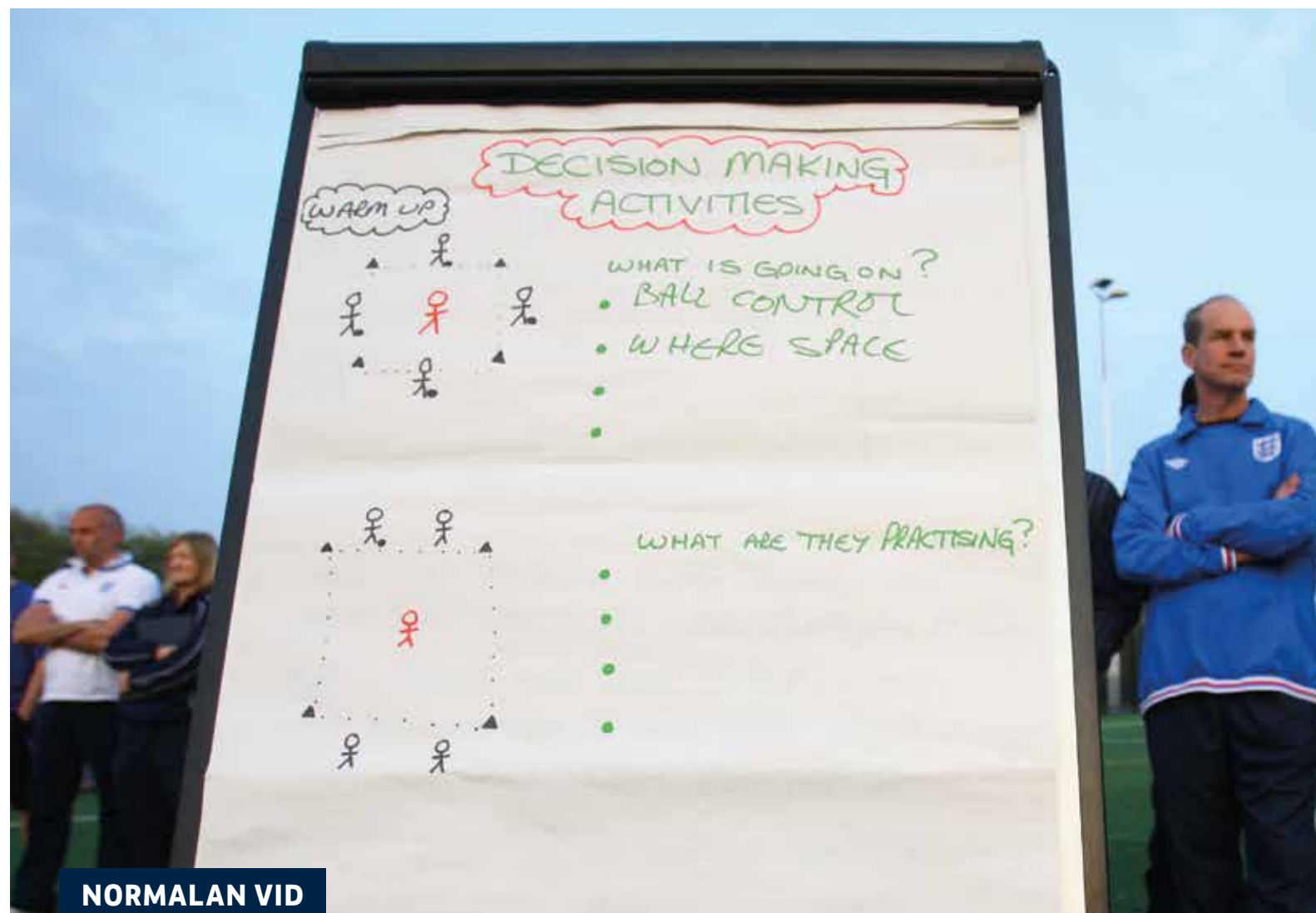

SIMULACIJA DALTONIZMA

Zastavice/čunjevi: obratite pozornost na to kako se crvene zastavice i crveni/narančasti čunjevi stapaju s bojom travnjaka.

Trening „u učionici“:

problem miješanja različitih boja olovke za potrebe taktičkog treninga jasno je prikazan na slici prikazanoj na sljedećoj stranici, gdje je teško razlikovati crvenu od zelene. Slični problemi pojavljuju se s crvenom na zelenoj podlozi. Najbolje boje olovaka su plava i crna. Ako koristite taktičku ploču s magnetima, pokušajte predstaviti ekipe plavim i žutim magnetima.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

SIMULACIJA DALTONIZMA

3.3 SNALAŽENJE

S obzirom na to da veliki broj daltonista posjećuje događaje na stadionima, za potrebe sigurnog i učinkovitog nadzora publike nužno je osigurati kvalitetne upute za snalaženje izvan i unutar objekta.

Snalaženje izvan objekta – „posljednja milja“:

Klubovi možda nisu izravno odgovorni za snalaženje i nadzor publike izvan prostora stadiona. Međutim, važno je razumjeti vanjske čimbenike koji mogu utjecati na siguran izlazak sa stadiona.

Boje su vrlo često važan element uputa za snalaženje, no jednako tako često one su prepreka daltonistima. Dobar primjer mape koja se zasniva na bojama, a koju daltonisti jako teško mogu shvatiti, jest plan londonskog metroa.

Mape zasnovane na bojama mogu imati ozbiljne posljedice u izvanrednim situacijama, pa klubovi trebaju iskoristiti svoj utjecaj na vanjske partnere kako se mape i putokazi za izlaz u slučaju opasnosti na stadionima ne bi oslanjale samo na boje. Ovo je posebno važno prilikom samog dolaska ili odlaska sa stadiona, u tzv. „posljednjoj milji“.

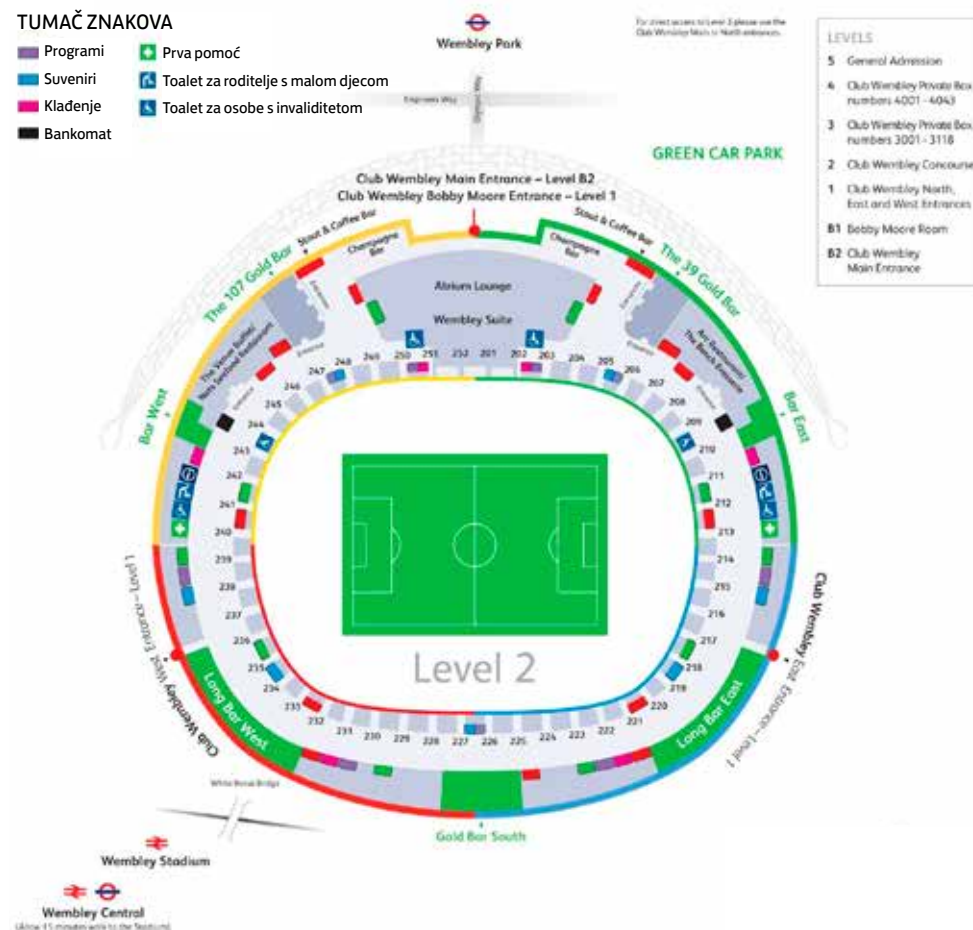
Snalaženje unutar objekta

Informacije o snalaženju unutar objekta, npr. planovi stadiona, raspored sjedenja i informacije o parkingu, mogu se pružiti na različite načine, poput oznaka na zidovima, oglasnih panoa ili uputa za kretanje u boji, a moguće ih je otisnuti i na ulaznice/ programe utakmica.

Ako su te informacije predstavljene u bojama, treba voditi računa da ih daltonisti mogu razumjeti.

TUMAČ ZNAKOVA

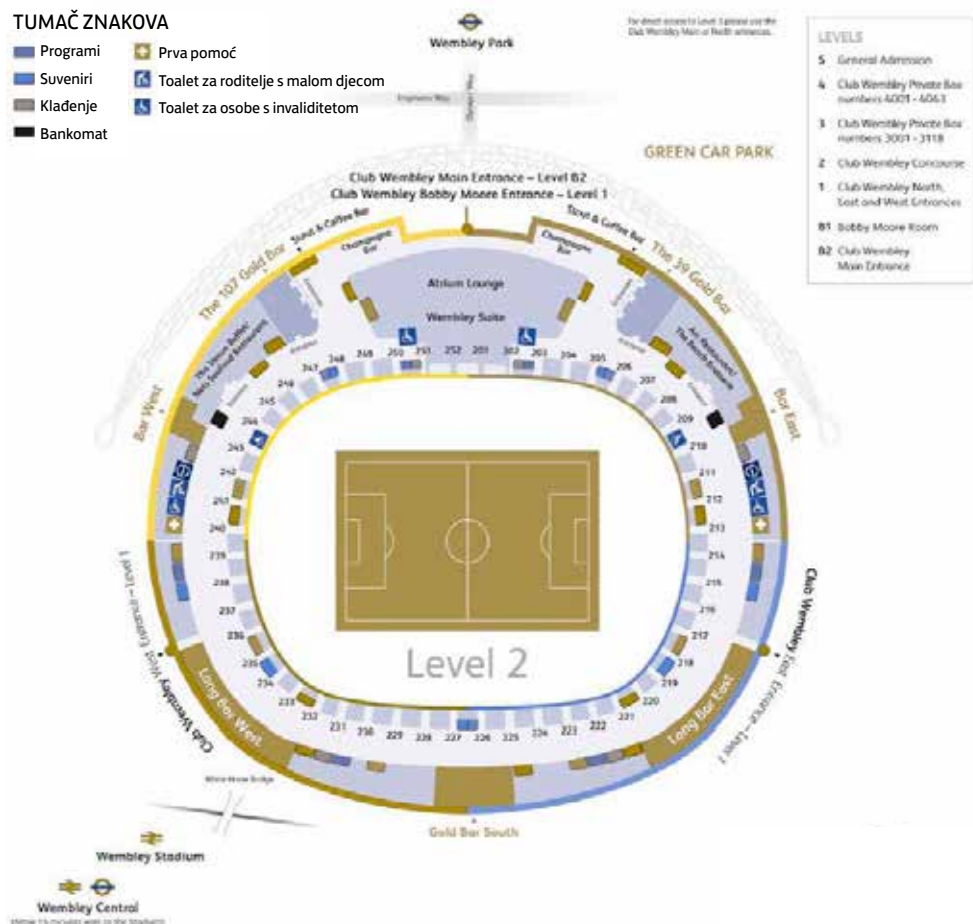
- Programi
- Suveniri
- Kladenje
- Bankomat
- Prva pomoć
- Toalet za roditelje s malom djecom
- Toalet za osobe s invaliditetom

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

TUMAČ ZNAKOVA

- Programi
- Suvenir
- Klađenje
- Bankomat
- Prva pomoć
- Toalet za roditelje s malom djecom
- Toalet za osobe s invaliditetom

Razmislite o tome kako prostorije koje koristi vaš klub mogu biti ugodnije za boravak i snalaženje osoba koje pate od daltonizma.

Pomoći mogu sasvim jednostavne stvari, poput načina na koji označavate je li toalet slobodan ili zauzet. Ako za označavanje slobodnog toaleta upotrijebite zelenu boju, a za zauzet toalet crvenu, zbunit ćete daltoniste i dovesti ih u neugodnu situaciju. Ako pak upotrijebite riječi „slobodno“, odnosno „zauzeto“, daltonisti će se osjećati sigurnije.

Razmislite i o tome kako obilježavate informacije u zonama za klupske goste (poput jelovnika), kako će izgledati vaši stadionski vodiči, te mogu li svi jasno razumjeti logotipe i sponzorska obilježja.

Oznake za izvanredne situacije:

Razmislite o tome kako su znakovi raspoređeni oko terena. Neki znakovi za izlaz u slučaju požara neće biti vidljivi daltonistima ako se nalaze na podlogama određene boje.

Primjerice, netko s normalnim vidom vjerojatno misli da zelena oznaka za izlaz u slučaju požara na sivoj podlozi tvori logičan kontrast, te da ju je jako razlikovati. No, daltonistima zelena oznaka na sivoj betonskoj podlozi izgleda vrlo slično.

Međutim, ako je zelena oznaka postavljena na svijetložutu podlogu, bit će jasno prepoznatljiva.

Ovo je primjer plana stadiona Wembley, čiji vlasnik je Engleski nogometni savez. Kao što vidite na simulaciji daltonističkog vida, neke boje „nestaju“. Trenutno je u toku promjena svih oznaka na Wembleyju, kako bi stadion bio u potpunosti prilagođen daltonistima.

UKRATKO O SNALAŽENJU:

- **Snalaženje izvan objekta:**
Suradujte s vanjskim partnerima poput policije, prijevoznika itd. kako biste osigurali da svi planovi za evakuaciju i snalaženje u izvanrednim situacijama u blizini vaših prostorija budu dostupni daltonistima.
- **Snalaženje unutar objekta:**
Provjerite ulaznice, programe utakmica i oznake na stadionu kako biste bili sigurni da su:
 - planovi stadiona, raspored sjedenja, informacije o parkingu, viseće oznake te područja kretanja gledatelja dostupni daltonistima
- **Prostorije na stadionu:**
Kako bi se daltonisti bolje snašli u vašim prostorijama, provjerite:
 - toalete;
 - jelovnike i informacije o artiklima u klupskoj prodavaonici;
 - informacije o obilascima za posjetitelje;
 - informacije o reklamama i sponzorima.
- **Oznake za slučaj opasnosti:**
Imajte u vidu da su oko 5% gledatelja na utakmicama daltonisti, te da moraju moći jasno vidjeti:
 - oznake za slučaj opasnosti – vodite računa da su jasno predstavljene;
 - informacije o uređaju za gašenje požara.

Zapamtite da crveni i zeleni znakovi na nekim podlogama daltonistima mogu izgledati identično.

3.4 PROBLEMI S DIZAJNOM

Upotreba boje je, logično, ključni element u dizajnu. No, kad je riječ o daltonistima, osnovno je pravilo – nikad ne prenosite informacije samo putem dizajna.

Organizacija po imenu World Wide Web Consortium (W3C) izdaje međunarodno priznate standarde za pristup digitalnim podacima. Ovi standardi obuhvaćaju i poglavlje o kontrastu boja.

Minimalni W3C standard koji određuje kontrast boje u odnosu na veličinu fonta itd. jest AA. Engleski nogometni savez očekuje od klubova i institucija da se pridržavaju ovog standarda u razumnim i praktičnim okvirima.

Sve o AA standardu možete pročitati ovdje: <http://www.w3.org/TR/UNDERSTANDING-WCAG20/visual-audio-contrast-contrast.html>

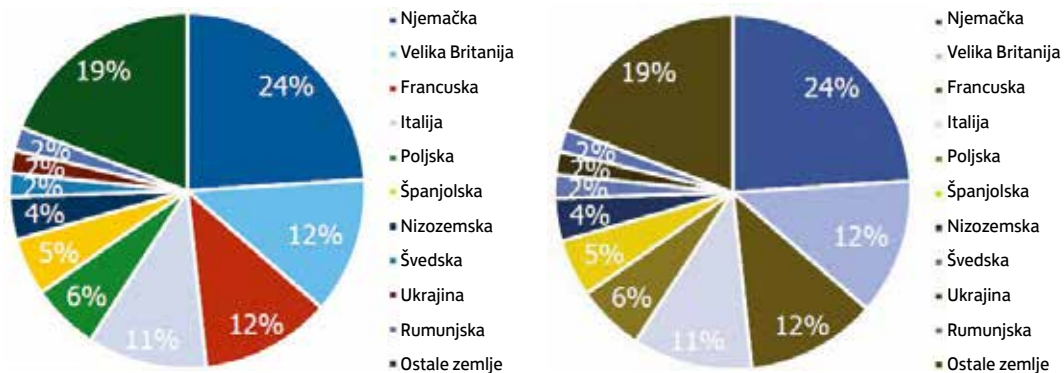
Izvan stadiona i njegove okolice (čime smo se bavili u prethodnom poglavlju), klubovi moraju uzeti u obzir niz čimbenika kako bi informacije navijačima, zaposlenicima i ostalima prezentirali na jasan i razumljiv način.

Boje su iznimno koristan alat za ljude normalnog vida, no daltonistima mogu predstavljati smetnju, osim ako nisu povezane s nekim dodatnim oblikom označavanja.

SVAKODNEVNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI MOGUĆIH MJERA (nastavlja se)

Primjerice:

- **Kombinacije boja na web stranici:** mnoge su nepristupačne, primjerice, crvena s crnom. Je li vaša web stranica u skladu s preporukama W3C-a o kontrastu?
- **E-trgovina:** mogu li daltonisti jednostavno kupiti ulaznice/klupske suvenire na internetu? Uzmite u obzir moguće probleme s kupnjom ulaznica po različitim cijenama označenih različitim bojama itd.
- **Grafikoni:** budite oprezni kad izrađujete grafikone za potrebe izvještaja. Kao što možete vidjeti u primjeru dolje, daltonisti ne mogu razaznati neke boje.

UKRATKO O DIZAJNU:

- Nikad ne prenosite informacije samo putem boje;
- Koristite jednostavne tehnike poput:
 - Označavanja;
 - Iscrtavanja /točkanja/osjenčavanja;
 - Jasnog označavanja granica korištenjem snažno kontrastnih boja, npr. crne ili bijele
 - Označavanja informacija podvlačenjem, korištenjem kosih i podebljanih fontova, različitih veličina fontova
 - Prepoznavanja različitih boja korištenjem sustava kodiranja simbola
 - Omogućavanja lake čitljivosti teksta na boju pozadine;
 - Nikad ne koristite crni tekst na crvenoj pozadini.
- Pazite na to da linkovi i hover efekti na vašoj web stranici budu vidljivi u odnosu na tekst i pozadinske boje.
- Vodite računa da se dizajneri, osobe zadužene za marketing i organizacije koje za vas objavljuju digitalne podatke pridržavaju preporuka W3C-a o kontrastima boja.

4. KAKO PRUŽITI POTPORU SVIMA, BEZ OBZIRA NA ULOGU U NOGOMETU

Daltonisti su uključeni u sve aspekte nogometa, bez obzira je li riječ o sudionicima ili gledateljima. Evo nekoliko ideja o tome kako podići svijest o poremećaju i osigurati da svaka od navedenih skupina ostane u nogometu.

Riječ je o sljedećim skupinama:

4.1 SVI IGRAČI

4.2 DJECA I MLADI IGRAČI

4.3 NOGOMETNI MENADŽERI/TRENERI/DUŽNOSNICI

4.4 NAVIJAČI

4.5 ZAŠTITARI

4.6 OSOBLJE/ADMINISTRACIJA

4.7 OSTALI

U svrhu naglašavanja, tekst u nastavku svjesno ponavlja neke od elemenata ranije navedenih u ovom dokumentu.

4.1 SVI IGRAČI

Svatko bi trebao imati mogućnost igrati i trenirati uz jednake mogućnosti kao i suigrači, i ne bi se trebao brinuti zbog moguće (pa i nehotične) diskriminacije.

Sigurnost: ako je igrač daltonist, no nema službenu dijagnozu niti potporu, može se suočiti sa situacijom da na utakmici ili treningu ne zna tko su mu suigrači. Ovo može dovesti do opasnosti od ozljede, kako za daltoniste, tako i za ostale igrače. Zamislite situaciju u kojoj daltonist odluči uklizati, uvjeren da uklizava protivničkom igraču. Ako se ispostavi da je u pitanju njegov suigrač, neće moći predvidjeti uklizavanje, što može dovesti do ozljede.

Komunikacija: važno je stvoriti suosjećajno okruženje, u kojemu igrači i klupsko osoblje mogu otvoreno komunicirati na sljedeće načine:

- pokušavanjem da se predvide i riješe otvorena pitanja prije nego postanu problemi;
- slušanjem i brzim suočavanjem s poteškoćama;
- prilagodbama kako bi se omogućila potpuna uključenost;
- stvaranje uravnotežene atmosfere za sve igrače/osoblje, tako da se uzmu u obzir i potrebe osoba s normalnim vidom. Primjerice, prilikom „treninga u učionici“, možete koristiti boje kako biste pojednostavili stvari onima s normalnim vidom, a istodobno koristiti i označavanje kako biste pomogli daltonistima.

4.2 DJECA I MLADI IGRAČI

Molimo Vas, pročitajte upute Engleskog nogometnog saveza u vezi s odgovornošću klubova prema igračima mlađima od 18 godina na adresi: www.theFA.com/footballsafes.

Kad je riječ o daltonizmu, roditelji i skrbnici neće uvijek davati najbolje upute za pružanje potpore svom djetetu. Djeca s poremećajem vida boja najčešće nemaju dijagnozu, ili roditelji ne smatraju da njihovo stanje zahtjeva posebni tretman. Neki roditelji i skrbnici smatraju da će njihovo dijete imati lošiji tretman ako vam kažu da je daltonist.

Djeca-daltonisti se rijetko usuđuju otvoreno govoriti o svom stanju. Brinu se da će, saznaju li to njihovi suigrači, biti zlostavljani, te se često povlače u sebe. Mnoga djeca ostanu bez dijagnoze sve do tinejdžerske dobi, pa ne budu ni svjesna poteškoća s kojima će se suočiti zbog daltonizma.

Stoga je u situacijama kad djeca otvoreno progovore o svom stanju iznimno važno zadržati njihovo samopouzdanje, te im kontinuirano treba pružati potporu, kako bi se zadržalo i povjerenje njihovih roditelja/skrbnika.

U nogometnim akademijama, gdje su klubovi odgovorni za razvoj elitnih igrača, ali i za njihov uspjeh u obrazovanju, klubovi se moraju pridržavati svojih obveza prema Zakonu o djeci i obitelji iz 2014., koji daltonizam smatra posebnom obrazovnom potrebom, ali i oblikom invaliditeta.

Mnoge škole ovoga nisu svjesne, te postoji mogućnost da im treba potpora u ophođenju s daltonistima.

POMOĆ IGRAČIMA – KLJUČNE TOČKE:

- **Razmislite o pregledu:**
Razmislite o uvođenju pregleda vida boja na liječničke preglede za sve igrače na seniorskoj razini. Kad je riječ o klubovima u amaterskim ligama, te mlađim selekcijama, ne bi bilo loše pismeno se obratiti roditeljima kako bi se utvrdilo pati li igrač od daltonizma, te je li ikad pregledan. Predložite svim igračima da obave test na daltonizam kod oftalmologa.
- **Pružite informacije:**
Na vašoj web stranici trebali biste imati rubriku u kojoj objašnjavate klupsku politiku na temu daltonizma i načine pružanja potpore igračima. Objasnite da će igrači imati fer tretman i da ćete im pružiti potporu. Uspostavite odnos povjerenja s igračima koji pate od daltonizma. Igrači **MORAJU** vjerovati klupskom vodstvu da će dati sve od sebe da riješi njihove probleme, poput sličnih boja dresova.
- **Predvidite probleme:**
U idealnim okolnostima, klubovi bi trebali predvidjeti mogućnost postojanja daltonista u svojim redovima, te koristiti komplete i opremu koja im odgovara. Nemojte čekati da se daltonisti otvore pred vama. Bez obzira na razinu ili darovitost, igrači nisu skloni progovoriti o svom stanju dok nemaju povjerenja u to da će im klub pružiti potporu, te da će objava njihovog stanja okolini proći bezbolno.

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Imamo veliku dilemu.

Moj sin ima devet godina i igra nogomet u jednoj od vodećih nogometnih akademija u zemlji.

Trebamo odlučiti hoće li nastaviti i školovanje na toj akademiji, što je samo po sebi velika odluka, budući da se nakon toga posvećuje sportskoj karijeri.

Nedavno mu je oftalmolog dijagnosticirao daltonizam (nevezano za nogometni klub). Brinemo se da će mu ta dijagnoza utjecati na sportsku karijeru. Ne bismo htjeli da krene, a potom odustane kad napuni 16 zbog te dijagnoze. Također, ako mu to stanje ne bude zadavalo problem, ne bismo htjeli da im ga on uopće spominje.

Stoga smo odlučili da zasad ne otkrivamo njegovu dijagnozu u klubu.

Prije nego što je napunio 9 godina, moj sin je igrao protiv Arsenala u njihovoj nogometnoj akademiji na Hale Endu. Vrlo je vješt igrač s odličnom kontrolom lopte, i iznenadilo me je kad sam primijetio kako vodeći loptu nekoliko puta izlazi s terena. Tek sam kasnije shvatio da je razlog tomu činjenica da je teren bio obilježen crvenim linijama. Rekao mi je da ne može vidjeti oznake na terenu, pa je nagađao gdje su.

Ovakve male stvari neku djecu očito stavljaju u inferioran položaj, a moguće ih je riješiti jednostavnim uputama.

Andy (roditelj dječaka – daltonista koji trenira u nogometnoj akademiji)

KAKO PRUŽITI POTPORU SVIMA, BEZ OBZIRA NA ULOGU U NOGOMETU (nastavlja se)

NAJČEŠĆA PITANJA I ODGOVORI U VEZI S IGRAČIMA (MLAĐIMA I STARIJIMA):

ŠTO ČINITI AKO POSUMNJAM DA JE IGRAČ DALTONIST?

Razgovarajte s tom osobom u povjerenju. Budite svjesni da je daltonizam poremećaj vida, te se smatra zdravstvenim stanjem. Stoga se ponašajte u skladu s vašim standardima ophođenja kad je riječ o zdravstvenim stanjima. Imajte u vidu da mnoge osobe koje pate od daltonizma nisu svjesne svog poremećaja, te odbijaju priznati da su daltonisti. Ako je tako, uputite ih oftalmologu te doznajte više informacija na stranicama organizacije Svijest o daltonizmu: www.colourblindawareness.org. Kad osoba odbija priznati da je daltonist, diskretno bilježite situacije u kojima se njezin poremećaj manifestira, i nakon nekog vremena ponovno joj priđite s istim prijedlogom.

Roditelji se često odbijaju suočiti s činjenicom da postoji mogućnost da je njihovo dijete daltonist, i možda neće pristati da njihovo dijete pristupi testiranju raspoznavanja boja. Imajte u vidu da je vaša obveza postupati u interesu djeteta, no ne protiv želja roditelja. Stoga, ako posumnjate na daltonizam kod djeteta, a roditelji odbiju surađivati, ponašajte se prema djetetu kao da je daltonist i diskretno ponudite svaku moguću pomoć.

MORA LI IGRAČ OBZNANITI DA JE DALTONIST?

Ne, osim ako mu se to pitanje konkretno postavi prilikom registracije.

IMAJU LI KLUBOVI PRAVO TRAŽITI PREGLED RASPOZNAVANJA BOJA?

Ne. Međutim, pregled raspoznavanja boja može se uklopiti u liječnički pregled prilikom potpisivanja novog igrača. Tamo gdje liječnički pregled nije obvezan, kao u amaterskim kategorijama, klubovi mogu zatražiti da novi igrači predaju liječnički dokaz prepoznavanja boja kao dio registracije novog igrača. Engleski nogometni savez ne smatra dijagnozu poremećaja boja razlogom za neprolazak na liječničkom pregledu.

KAKO PRUŽITI POTPORU SVIMA, BEZ OBZIRA NA ULOGU U NOGOMETU (nastavlja se)

KAKVU POTPORU MOGU OČEKIVATI IGRAČI-DALTONISTI, BEZ OBZIRA JESU LI MLAĐI ILI STARIJI?

Engleski nogometni savez očekuje da igrači-daltonisti imaju isti tretman kao i bilo koja druga osoba s invaliditetom. Stoga, klubovi moraju poduzeti razumne korake kako bi osigurali laku dostupnost informacija, opreme za treniranje itd. te spriječili moguću diskriminaciju u tom pogledu.

Kad igrač objavi da je daltonist, klubovi moraju povjerljivo tretirati tu informaciju, baš kao i svaki drugi zdravstveni podatak.

Kad igrači-daltonisti prepoznaju poteškoće vezane za svoje stanje, poput težeg raspoznavanja dresova, oznaka linija itd., klubovi trebaju preuzeti odgovornost i riješiti te poteškoće što je brže moguće. Ako jedan daltonist prepozna problem, izgledno je da drugi igrači/klupsko osoblje/navijači imaju isti problem, i što ga se prije riješi, bolje za sve.

ŠTO MORAM UČINITI DA BIH SE PONAŠAO U SKLADU SA ZAKONOM O RAVNOPRAVNOSTI IZ 2010.?

Provjerite standarde ravnopravnosti u vašem klubu i ponašajte se prema daltonizmu kao i prema bilo kojem drugom obliku invaliditeta definiranom Zakonom o ravnopravnosti iz 2010. Poduzmite logične korake kako biste bili sigurni da prostorije, oprema, informacije i procedure treniranja nisu diskriminativne prema osobama s poteškoćama u raspoznavanju boja.

KAKVU POTPORU MOGU OČEKIVATI RODITELJI KOJI TRENERU ILI KLUBU KAŽU DA IM JE DIJETE DALTONIST?

Ako roditelj otkrije da mu dijete pati od daltonizma, taj podatak mora ostati povjerljiv i ne smije se otkrivati njegovim vršnjacima. Primjerice, pitati dijete može li razlikovati markere smatra se kršenjem povjerljivosti. Vjerojatno će takvo pitanje kod djeteta dovesti do gubitka povjerenja prema treneru, te će prestati ići na treninge dok se povjerenje ne bude ponovno uspostavilo.

Ako roditelji zatraže da klub izvrši određene promjene kako bi se zadovoljile potrebe njihovog djeteta koje je daltonist, klubovi im trebaju izaći u susret što je prije moguće.

KAKVU POTPORU MOGU OČEKIVATI RODITELJI DJETETA-DALTONISTA KOJE NE PREPOZNAJE DRESOVE?

Dijete-daltonist neće govoriti o svom stanju ukoliko ne može razlikovati boje dresova. Stoga je odgovornost jednostavnog prepoznavanja dresova na klubovima i trenerima. Prođite kroz poglavlje „Kako izbjeći slične boje“ na stranici 46. ovog priručnika. Ako ni nakon toga niste sigurni u sve, trudite se da za oba tima budu dostupni markeri. Najbolja kombinacija su plavi markeri za jedan tim i žuti ili bijeli za drugi.

Roditelji bi trebali vjerovati procjeni trenera prije utakmice postoji li konflikt sličnih boja, jer ako postoji, koristit će se markeri. Djeca mogu skrenuti pozornost roditeljima na konflikt sličnih boja na poluvremenu. Ako on postoji, roditelje treba podržati (uz čuvanje identiteta djeteta) i ostatak meča treba igrati s markerima.

4.3 NOGOMETNI MENADŽERI/TRENERI/ DUŽNOSNICI

Treneri, dužnosnici i drugo klupsko osoblje koje pati od daltonizma može imati problema pri analiziranju statistike, strategije meča i drugih informacija. Primjer su taktički treninzi s bijelim pločama na kojima su ispisane informacije u boji, ili tablice/statistički sažeci u boji.

Ukoliko koristite ovaj dokument za planiranje budućih poteza, možete riješiti veći dio ovih poteškoća. O praktičnim problemima više doznajte u razgovoru s međunarodno priznatim trenerom Larsom Lagerbackom, koji je također daltonist: <http://www.uefa.com/insideuefa/video/videoId=2438340.html?true&autoplay=true#latest>

4.4 NAVIJAČI

Svi navijači žele u potpunosti uživati u nogometu. Prema tome, kad razmatrate kombinacije boja za igrače/vratare/suce, vodite računa o potrebama daltonista. Treba osigurati da oni koji pate od tog poremećaja mogu pratiti igru na jednak način kao i oni s normalnim vidom, bez obzira je li riječ o amaterskom ili vrhunskom profesionalnom rangu.

Osim gledanja utakmica, treba uzeti u obzir i druge moguće poteškoće pri boravku na stadionu/posjećivanju vaših web stranica, ili primanju informacija od vas.

Pokušajte prilagoditi orijentacijske i druge informacije u skladu s poglavljem „Ključne točke za dizajn“ dostupnom na stranici 65. Takve informacije moguće je otisnuti (na ulaznicama/programima utakmica) ili učiniti dostupnima putem digitalnih kanala (web stranicama, osobito kad je riječ o tablicama, prodaji ulaznica ili suvenira).

Razmišljajte o praktičnim situacijama unutar vaših prostorija koje mogu ovisiti o bojama, npr. oznake na vratima toaleta, položaj znakova za izlaz u slučaju opasnosti itd. Pokušajte pronaći alternative tamo gdje je to izvedivo.

Razmišljajte o tome kako prezentirate informacije na semaforima tijekom utakmica – mnogi ljudi ne mogu čitati crvena LED slova na crnoj podlozi. Crvena i zelena boja koje se koriste na semaforima za zamjenu igrača mogu izgledati kao ista boja.

Ako ste vlasnik TV postaje, vodite računa da vaše grafike odgovaraju „Ključnim točkama za dizajn“ na stranici 65.

KAKO PRUŽITI POTPORU SVIMA, BEZ OBZIRA NA ULOGU U NOGOMETU (nastavlja se)

ISKUSTVO IZ PRVE RUKE

Doživio sam niz situacija u kojima mi je bilo teško gledati nogomet, bilo na stadionu, bilo na TV-u. Navijam za Southampton, koji kod kuće igra u crveno-bijelim prugastim dresovima.

Nekoliko puta u proteklih par godina sam gledao Southampton protiv Newcastlea na stadionu St. Mary's, i bilo mi je nevjerojatno teško pratiti utakmice kad bi Newcastle igrao u crno-bijelim prugastim dresovima. Kod mog tipa daltonizma, gotovo je nemoguće razlikovati crveno-bijele i crno-bijele prugaste dresove.

2015. gledao sam utakmicu Southamptona u FA kupu, a te godine u kupu se igralo ružičastom loptom, što je boja koju ne registriram. Tijekom gledanja utakmice, ako bi mi lopta otišla iz vida, morao bih ju tražiti, tj. nije mi iz prve bilo jasno kamo je nestala. Bilo je to jako teško gledati!

Kad Southampton igra u svom rezervnom, zelenom dresu protiv ekipe u potpuno crvenom kompletu, vrlo je teško za gledatelja koji ne raspoznaje te dvije boje. Čak i moja supruga smatra da je odabir nijanse zelene boje vrlo loš, jer izrazito podsjeća na boju terena, što čini raspoznavanje igrača nemogućim.

Peter (umirovljeni amaterski nogometaš, navijač Southamptona i engleske reprezentacije)

4.5 ZAŠTITARI

Klubovi i /ili tvrtke za održavanje stadiona trebali bi razmisliti o pregledu raspoznavanja boja svih zaštitara (budući da mnogi od njih nisu svjesni da su daltonisti), te pružanje potpore onima koji pate od daltonizma.

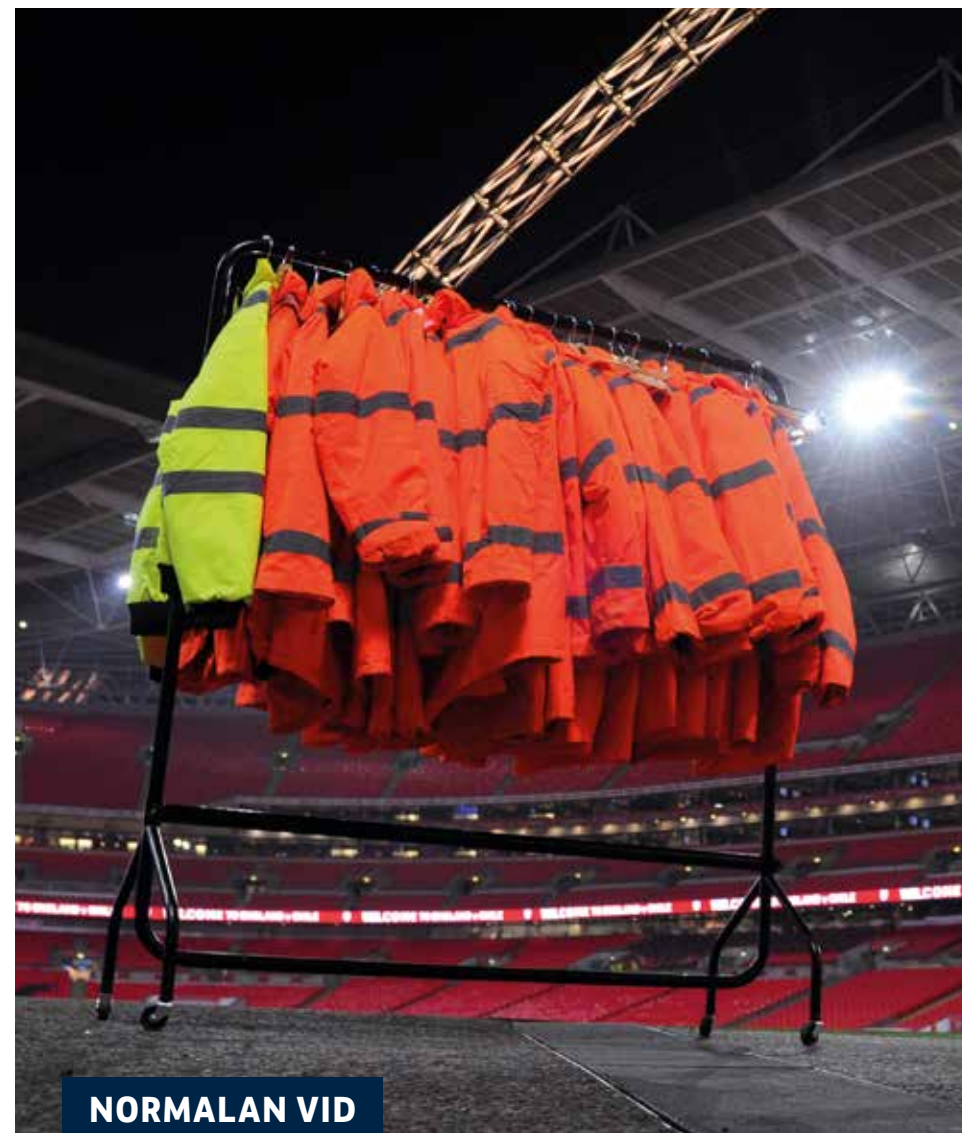
Daltonistima među zaštitarima treba pružiti pristup svim informacijama potrebnima da kvalitetno obavljaju svoje zadatke, kao što su odvođenje navijača na njihova sjedišta uz pomoć pristupačnih planova stadiona. Ne očekujte da će vam zaštitari-daltonisti govoriti o svom stanju, osim ako ih to izravno pitate. Također, potrudite se da obuka zaštitara sadrži informacije o daltonizmu, budući da svi zaštitari trebaju biti svjesni da značajan broj gledatelja – ali i zaštitara, te osoblja hitnih službi – pati od tog poremećaja. To znači da se informacije o planiranju izvanrednih situacija, poput boja jakni za posebne uloge, ne smiju oslanjati samo na boju.

4.6 OSOBLJE/ADMINISTRACIJA

Vodite brigu da sve što vaša organizacija objavljuje ili komunicira bude prilagođeno daltonistima. Bilo bi najbolje organizirati obuku o daltonizmu za odgovarajuće odjele, osobito marketing, odnose s javnošću, informatički odjel, ljudske resurse i financije. Ne bi bilo loše postaviti „sandučić za prijedloge“, u koji bi daltonisti imali mogućnost anonimno skretati pozornost na radne procese ili informacije koji im nisu pristupačni.

4.7 OSTALI DIONICI

Imajte u vidu da je daltonizam moguća pojava i među osobama izvan vaše organizacije s kojima surađujete, poput medijskih ili drugih djelatnika. Kao što smo već rekli, potrudite se da sve što objavljujete ili komunicirate bude prilagođeno daltonistima, pa i onima u marketinškim i komunikacijskim timovima.

NORMALAN VID

KAKO PRUŽITI POTPORU SVIMA, BEZ OBZIRA NA ULOGU U NOGOMETU (nastavlja se)

UKRATKO:

- Društvo je sklono ismijavati daltoniste. Ljudi očekuju da su daltonisti u stanju prihvatiti „šalu“ na svoj račun i otrpjeti negativne i uvredljive komentare o posljedicama njihovog stanja. No, komentirati nečiji invaliditet nije „šala“.
- Kao i kod bilo kog oblika zlostavljanja, najvažnije je kako ga netko doživljava.
- Vodite računa da vaš inkluzivni pristup podjednako jasno predstavite i daltonistima i osobama s normalnim vidom.
- Borba protiv stereotipa o daltonizmu dobra je za nogomet.
- Prijavljujte probleme i borite se na sve moguće načine. Primjerice:
 - Ključne poruke šaljite putem vaše web stranice, postera u prostorijama kluba, programima na dan utakmice i drugim mjestima na kojima primijetite da ljudi traže takve informacije.
 - Dok uvodite promjene kako biste pomogli daltonistima, poput izmjena na vašoj web stranici ili u izgledu dresa, objasnite to korisnicima kako bi bili svjesni da ste to učinili zbog daltonista. Ovo će podići svijest o problemu te smanjiti mogućnost negativnih komentara.
 - Kroz gore navedene kanale, komunicirajte „nultu toleranciju“ za bilo kakvu diskriminaciju.

5. DODATNI MATERIJALI

Potpora i savjeti

UEFA Football and Social Responsibility
fsr@uefa.ch

<http://www.colourblindawareness.org/>
kathryn@colourblindawareness.org

Na identičnim fotografijama u ovom vodiču, ona pozicionirana dolje ili desno predstavlja simulaciju vida daltonista. Ove ilustrativne fotografije uglavnom prikazuju teške slučajeve daltonizma crvene i zelene boje, osim ako je negdje to drukčije navedeno.

Ovaj vodič pripremio je Engleski nogometni savez uz potporu UEFA-e.

Fotografije: UEFA i Getty Images.

SIMULACIJA TRITANOPIJE

Ovaj vodič pripremio je Engleski nogometni savez uz podršku UEFA-e. Za više informacija kontaktirajte: monica.namy@uefa.ch